EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 26.6.2020.
COM(2020) 266 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par panākto progresu Direktīvas (ES) 2016/2284 par dažu gaisu piesārņojošo vielu valstu emisiju samazināšanu īstenošanā

1. Ievads

Direktīva (ES) 2016/2284 par dažu gaisu piesārņojošo vielu valstu emisiju samazināšanu ir galvenais leģislatīvais instruments, ar ko sasniegt programmas "Tīru gaisu"[1] 2030. gada mērķus. Šajā direktīvā (pazīstama arī kā *NEC* direktīva) katrai dalībvalstij ir noteiktas valstu emisiju samazināšanas saistības periodam no 2020. gada līdz 2029. gadam un vēl vērienīgākas saistības periodam no 2030. gada, un tās vēršas pret šādiem pieciem gaisa piesārņotājiem, kam ir būtiska negatīva ietekme uz cilvēka veselību un vidi: sēra dioksīds (SO_2), slāpekļa oksīdi (NO_x), nemetāna gaistošie organiskie savienojumi (NMGOS), amonjaks (NH_3) un smalkās daļiņas ($PM_{2,5}$). Tīra gaisa programmas mērķis ir līdz 2030. gadam uz pusi samazināt gaisa piesārņojuma ietekmi uz cilvēka veselību salīdzinājumā ar 2005. gadu.

Direktīva stājās spēkā 2016. gada 31. decembrī, un ar to no 2018. gada 1. jūlija atcēla Direktīvu 2001/81/EK[2] par valstīm noteikto maksimāli pieļaujamo emisiju dažām atmosfēru piesārņojošām vielām. Ar Direktīvu (ES) 2016/2284 ir noteikti obligāti samazinājumi $PM_{2,5}$ un ir paplašināts to piesārņotāju loks, par ko jāsniedz ziņas. Ar direktīvu arī ieviesta pāreja no maksimāli pieļaujamajām emisijām, kas nozīmē fiksētu maksimālo emisiju apjomu gadā kilotonnās katram piesārņotājam, uz emisiju samazināšanas saistībām, kas nosaka emisiju samazināšanas saistības procentos katram piesārņotājam attiecībā pret 2005. gadu, kas bāzes gads. Lai nodrošinātu gaisa kvalitātes nepārtrauktu uzlabošanu, Direktīvā (ES) 2016/2284 noteica, ka Direktīvā 2001/81/EK valstīm noteiktās maksimāli pieļaujamo emisiju robežvērtības, ko piemēroja no 2010. gada, turpina piemērot līdz 2019. gada 31. decembrim. Pārskats par to, kādā apmērā dalībvalstis ievēro savas attiecīgās maksimāli pieļaujamo emisiju robežvērtības, ir pieejams Eiropas Vides aģentūras tīmekļa vietnē[3].

Direktīvā (ES) 2016/2284 noteiktās emisiju samazināšanas saistības 2020.–2029. gadam atbilst tām emisiju samazināšanas saistībām periodam no 2020. gada, ko ES un tās dalībvalstis uzņēmušās *UNECE* Konvencijas par gaisa pārrobežu piesārņojumu lielos attālumos[4] pārskatītā Gēteborgas protokola[5] satvarā. Tādējādi ar šo direktīvu tiek transponētas šīs starptautiskās saistības.

---

[1] Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Programma "Tīru gaisu Eiropā"", COM(2013) 918 final, 18.12.2013.

[2] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2001/81/EK (2001. gada 23. oktobris) par valstīm noteikto maksimāli pieļaujamo emisiju dažām atmosfēru piesārņojošām vielām (OV L 309, 27.11.2001., 22. lpp.).

[3] Sīkākas ziņas par to, kā ES un tās dalībvalstis ievēro 2010. gadam noteiktās maksimāli pieļaujamo emisiju robežvērtības, ir pieejamas: https://www.eea.europa.eu/themes/air/air-pollution-sources-1/national-emission-ceilings/nec-directive-reporting-status-2019.

[4] 1979. gada Konvencija par gaisa pārrobežu piesārņojumu lielos attālumos https://www.unece.org/environmental-policy/conventions/envlrtapwelcome/the-air-convention-and-its-protocols/the-convention-and-its-achievements.html.

Direktīva (ES) 2016/2284, kas pievēršas kopējām valstu emisijām, ir daļa no ES tiesiskā satvara tīra gaisa jomā; tajā ietilpst arī ES gaisa kvalitātes direktīvas[6] un ES tiesību akti, kas reglamentē gaisa piesārņojumu tā izcelsmes vietā[7]. Tīra gaisa jomā izstrādāto tiesību aktu reāla īstenošana ir būtisks ieguldījums tajā, lai tiktu īstenots Komisijas aicinājums "tiekties uz nulles piesārņojumu ar mērķi panākt no toksikantiem brīvu vidi", ko tā izziņoja 2019. gada 11. decembrī paziņojumā "Eiropas zaļais kurss", un citas saistītās iniciatīvas, piemēram, 2021. gadam plānotais "Gaisa, ūdens un augsnes nulles piesārņojuma rīcības plāns"[8].

Direktīva (ES) 2016/2284 dalībvalstīm valsts tiesību aktos bija pilnībā jātransponē līdz 2018. gada 1. jūlijam. Piecas dalībvalstis paziņojumu par transponēšanu neiesniedza laikā, un Komisija saskaņā ar LESD 258. pantu tām nosūtīja oficiālā paziņojuma vēstuli. Laika gaitā par transponēšanu ir paziņojušas visas dalībvalstis, un Komisija veic paziņoto nacionālo pasākumu atbilstības pārbaudi; tas tiek darīts arī tādēļ, lai gadījumā, ja valsts tiesību akti direktīvas prasībām neatbilst, varētu ierosināt pārkāpuma procedūru.

Saskaņā ar Direktīvas (ES) 2016/2284 11. panta 1. punktu Eiropas Komisijai ir pienākums par direktīvas īstenošanā panākto progresu informēt Eiropas Parlamentu un Padomi. Šajā ziņojumā ir sniegts pārskats par to, kas līdz šim izdarīts, lai sekmētu valstu emisiju samazināšanas saistību izpildi, gaisa kvalitātes uzlabošanu un mazinātu ietekmi uz cilvēka veselību un vidi[9].

Tā kā daži direktīvas īstenošanas ietekmes aspekti būs redzami vien pēc ilgāka laika un to novērtēšanai ir nepieciešamas daudzgadu datu kopas, dažādie direktīvas 11. panta 1. punktā uzskaitītie jautājumi šajā ziņojumā nav apskatīti vienlīdz detalizēti. Proti, te ir runa par emisiju samazināšanas saistībām no 2020. gada, jo dalībvalstis Komisijai emisiju datus ziņos vien 2022. gadā. Attiecīgi šajā ziņojumā ir aprakstīti tikai prognozēto emisiju analīzes rezultāti. Tāpat šajā posmā nav iespējams pilnīgi ziņot par direktīvā noteikto emisijas samazinājumu ietekmi uz veselību un ekosistēmām. Ziņojumā galvenā uzmanība ir pievērsta valstu gaisa piesārņojuma ierobežošanas programmām (*NAPCP*), kas dalībvalstīm bija jāiesniedz līdz 2019. gada 1. aprīlim. *NAPCP* ir galvenais pārvaldības instruments, ko izmanto, lai panāktu valsts emisiju samazināšanas saistību izpildi, un tāpēc tas ir

[5] Konvencijai par gaisa pārrobežu piesārņojumu lielos attālumos pievienotais 1999. gada Protokols par acidifikācijas, eitrofikācijas un piezemes ozona samazināšanu, kas grozīts 2012. gada 4. maijā (grozītais Gēteborgas protokols) http://www.unece.org/env/lrtap/status/lrtap_s.html.

[6] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/50/EK (2008. gada 21. maijs) par gaisa kvalitāti un tīrāku gaisu Eiropai (OV L 152, 11.6.2008.) un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2004/107/EK (2004. gada 15. decembris) par arsēnu, kadmiju, dzīvsudrabu, niķeli un policikliskiem aromātiskiem ogļūdeņražiem apkārtējā gaisā (OV L 23, 26.1.2005.).

[7] Pārskats ir pieejams: https://ec.europa.eu/environment/air/index_en.htm.

[8] COM(2019) 640 final.

[9] Tā kā šis ziņojums aptver direktīvas īstenošanu līdz 2020. gada sākumam, Apvienotā Karaliste šajā analīzē ir iekļauta pilnībā.

īpaši noderīgs, jo sniedz sākotnējo novērtējumu par to, kādā mērā dalībvalstis izpilda saistības un vai tām nav jāpieliek lielāki pūliņi.

Šo ziņojumu un Komisijas analīzi par saistību izpildes trajektoriju papildinās otrais tīra gaisa perspektīvas ziņojums, kurš plānots 2020. gada beigās un kurš atskatīsies uz sākotnējo 2018. gadā publicēto tīra gaisa perspektīvas ziņojumu[10]. Proti, 2020. gada tīra gaisa perspektīvas ziņojums sniegs sīku analītisku novērtējumu par to, cik lielā mērā dalībvalstis un ES kopumā virzās uz direktīvā noteikto emisiju samazināšanas prasību izpildi un uzlabo gaisa kvalitāti, veselību un vidi un kādas ir nepieciešamo pasākumu un gaidītās ietekmes izmaksas un ieguvumi.

2. Emisiju samazināšanas saistību prognozētā izpilde

2.1. Emisiju inventarizācijas pārskati un prognozes, uz kuru pamata veic atbilstības pārbaudi

Dalībvalstu galvenais pienākums, kas noteikts Direktīvā (ES) 2016/2284, ir gaisa piesārņotāju emisiju samazināšanas saistības, kas attiecas uz SO_2, NO_x, NMGOS, NH_3 un $PM_{2,5}$ 2020.–2029. gadā un laikā no 2030. gada. Dalībvalstis katru gadu februārī sniedz emisiju inventarizācijas pārskatus, kā noteikts direktīvas 10. panta 2. punktā. Šos inventarizācijas pārskatus izmanto, lai pārbaudītu atbilstību emisiju samazināšanas saistībām. Tomēr starp faktiskajām emisijām un iesniegtajiem inventarizācijas pārskatiem ir divu gadu laika nobīde. Jaunākie inventarizācijas pārskati, kas sniegti 2020. gada februārī, attiecas uz 2018. gada emisijām. Tāpēc vēl nav iespējams pārbaudīt atbilstību 2020. gada emisiju samazināšanas saistībām. Tomēr dalībvalstīm saskaņā ar 10. panta 2. punktu reizi divos gados ir jāziņo arī par savām prognozētajām emisijām; jaunākais ziņojums ir sniegts 2019. gadā. Lai novērtētu prognozēto atbilstību, prognozētie emisijas līmeņi salīdzināti ar emisiju samazināšanas saistībām 2020.–2029. gadā un laikā no 2030. gada.

Ticamam atbilstības novērtējumam ir ļoti svarīgi, lai inventarizācijas pārskati un prognozes būtu kvalitatīvi. Komisija cieši uzrauga inventarizācijas pārskatu un prognožu kvalitātes uzlabojumus un atbalsta dalībvalstis šajos centienos (sk. šā ziņojuma 5.1. iedaļu), tostarp tā izskata un publicē inventarizācijas pārskatus[11] un prognozes[12] un veido dalībvalstu spējas.

Inventarizācijas pārskatu izskatīšanā novērtē ne tikai inventarizācijas datu kvalitāti, bet arī to, vai ir pieņemami inventarizācijas pārskatu korekcijas pieteikumi, kurus dalībvalstis iesniegušas saskaņā ar direktīvas 5. pantu. Noteiktos apstākļos, kas direktīvā ir definēti, un neatbilstību gadījumā dalībvalstis savos inventarizācijas

[10] COM(2018) 446 final.
[11] Sk. https://ec.europa.eu/environment/air/reduction/implementation.htm.
[12] Sk. https://ec.europa.eu/environment/air/reduction/NAPCP.htm.

pārskatos var veikt lejupvērstas korekcijas. Saskaņā ar direktīvas 5. panta 1. punktu dalībvalstis var sagatavot koriģētus inventarizācijas pārskatus, lai ņemtu vērā to, ka pēc emisiju samazināšanas saistību pirmreizējās noteikšanas emisiju inventarizācijas metodes ir uzlabotas un atjauninātas saskaņā ar zinātnes atziņām. Direktīvas 21. panta 2. punkts dalībvalstīm atļauj 5. panta 1. punktu piemērot arī attiecībā uz maksimālajām pieļaujamām emisijām, kas noteiktas saskaņā ar Direktīvu 2001/81/EK par valstīm noteikto maksimāli pieļaujamo emisiju. 2017. gadā korekciju pieteikumus iesniedza apmēram trešdaļa dalībvalstu, bet 2018., 2019. un 2020. gadā jaunus korekciju pieteikumus iesniedza mazāks skaits dalībvalstu[13].

Kopā ar *NAPCP*[14] tika vērtētas 2019. gadā ziņotās prognozes, jo prognozes ir pamats, uz kura vērtē iespējamo neatbilstības risku un attiecīgi vajadzību pēc jauniem pasākumiem. Direktīvas IV pielikuma 2. daļā ir noteikti pieci prognožu kvalitātes novērtēšanas kritēriji, proti, pārredzamība, konsekvence, salīdzināmība, pilnīgums un precizitāte. Jaunākajā izskatīšanā konstatēts, ka galvenā nepilnība ir pārredzamības trūkums: vairums dalībvalstu (18)[15] nebija sniegušas pietiekami sīkas ziņas par metodikām, ievaddatu kopām un pieņēmumiem, kas izmantoti prognožu gatavošanai. Prognožu salīdzināmība un pilnīgums kopumā bija labs, tomēr desmit dalībvalstīm[16] nebija pietiekama prognožu vispārējā precizitāte. Vairumā gadījumu tam par iemeslu bija pārāk vienkāršas metodikas un nepietiekami sīki ievaddati par galvenajām emisiju nozarēm.

2.2. Prognozētā 2020.–2029. gadam un periodam no 2030. gada noteikto emisiju samazināšanas saistību izpilde

Lai novērtētu, kā dalībvalstis virzās uz 2020.–2029. gadam un periodam no 2030. gada noteikto emisiju samazināšanas saistību izpildi, Direktīvas (ES) 2016/2284 10. panta 2. punktā ir noteikts, ka prognozes par gaisa piesārņotāju emisijām dalībvalstīm attiecīgi jāziņo par 2020., 2025. un 2030. gadu[17]. Uz to pamata arī vērtē, vai emisiju līkne periodā starp 2020. un 2030. gadu ir lineāra (ja nav, tas ir jāpamato). Prognozes aptver scenāriju "ar pasākumiem" (tikai esoši pasākumi) un attiecīgā gadījumā scenāriju "ar

[13] https://ec.europa.eu/environment/air/reduction/implementation.htm: 2017. gadā pirmo reizi korekciju pieteikumus iesniedza deviņas dalībvalstis. 2018. gadā jaunus korekciju pieteikumus iesniedza četras dalībvalstis, bet 2019. un 2020. gadā — pa vienai dalībvalstij (savukārt iepriekšējie korekciju pieteikumi tika iesniegti atkārtoti).

[14] Pilnu novērtējumu sk.: https://ec.europa.eu/environment/air/reduction/NAPCP.htm.

[15] Beļģija, Igaunija, Īrija, Grieķija, Spānija, Horvātija, Itālija, Kipra, Lietuva, Luksemburga, Ungārija, Nīderlande, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovēnija, Slovākija un Zviedrija.

[16] Bulgārija, Grieķija, Horvātija, Itālija, Latvija, Luksemburga, Ungārija, Polija, Portugāle un Rumānija.

[17] Direktīvas (ES) 2016/2284 10. panta 2. punktā ir sniegta atsauce uz direktīvas I pielikuma C tabulu, kurā ir sīki aprakstītas emisiju un prognožu ziņošanas prasības.

papildpasākumiem" (esoši pasākumi un plānoti papildpasākumi)[18]. Ja dalībvalsts prognozē, ka tā visas savas emisiju samazināšanas saistības izpildīs ar esošajiem pasākumiem, tad scenārijs "ar pasākumiem" ir pietiekams.

Analīze rāda, ka scenārijā "ar pasākumiem" *visu* 2020. gadam noteikto emisiju samazināšanas saistību izpildi prognozē desmit dalībvalstis[19], savukārt 2030. gadam noteikto saistību izpildi prognozē tikai četras[20] (sk. šā ziņojuma 1. pielikumu). Visām dalībvalstīm, kuras emisiju samazināšanas saistības nespēj sasniegt ar esošajiem pasākumiem, ir jāievieš papildpasākumi. Tomēr deviņas dalībvalstis, kas prognozē, ka scenārijā "ar pasākumiem" vienu vai vairākas emisiju samazināšanas saistības neizpildīs, scenāriju "ar papildpasākumiem"[21] nav paziņojušas. Tajā pašā laikā no tām septiņpadsmit dalībvalstīm, kas scenāriju "ar papildpasākumiem"[22] paziņoja, visu emisiju samazināšanas saistību (visi gadi un visi piesārņotāji) izpildi prognozē tikai septiņas[23]. Pārējām dalībvalstīm emisiju samazināšanas saistību izpildei būs jāparedz papildpasākumi.

Gan scenārijā "ar pasākumiem", gan scenārijā "ar papildpasākumiem" visbiežāk emisiju samazināšanas saistību neizpilde tiek prognozēta NH_3 (gan 2020.–2029. gada periodam, gan periodam no 2030. gada), un šim piesārņotājam seko NMGOS, NO_x un $PM_{2,5}$. Izņemot dažos specifiskos gadījumus, SO_2 emisiju samazināšanas saistības visā ES šobrīd nešķiet problemātiska.

3. *NAPCP* analīze

3.1. Juridisko prasību izpilde

Lai dalībvalstis parādītu, kā tās atbilstoši savām emisiju samazināšanas saistībām plāno ierobežot ikgadējās antropogēnās emisijas, Direktīvas (ES) 2016/2284 6. panta 1. punkts prasa pieņemt valsts gaisa piesārņojuma ierobežošanas programmu (*NAPCP*). *NAPCP* ir galvenais pārvaldības instruments, kas dalībvalstīm ļauj koordinēt un saskaņot rīcībpolitikas un pasākumus (RPP), lai nodrošinātu valstu emisiju samazināšanas saistību izpildi. Programmas sagatavošanā ir jāiesaista dažādu līmeņu un dažādu jomu (piemēram, vides, lauksaimniecības, enerģētikas, klimata, transporta, rūpniecības vai finanšu jomas) kompetentās iestādes, un ar tām ir jāapspriežas. Īpašs uzsvars tiek likts uz plānu un programmu saskanību visās relevantajās rīcībpolitikas jomās. *NAPCP* noder arī

[18] Direktīvas (ES) 2016/2284 8. panta 5. punktā ir sniegta atsauce uz direktīvas IV pielikuma 2. daļu, kurā ir sīki aprakstītas prasības attiecībā uz prognozēm.
[19] Beļģija, Čehija, Grieķija, Spānija, Horvātija, Kipra, Nīderlande, Portugāle, Slovākija un Somija.
[20] Horvātija, Kipra, Nīderlande, Somija.
[21] Itālija, Luksemburga, Ungārija, Austrija, Polija, Portugāle, Slovēnija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste.
[22] Sk. 2. pielikumu.
[23] Beļģija, Bulgārija, Čehija, Grieķija, Francija, Horvātija, Nīderlande.

tam, lai informētu par dalībvalsts piesārņojuma kontroles rīcībpolitikām un rīcībpolitiku veidošanas procesā iesaistītu sabiedrību.

Saskaņā ar direktīvas 6. panta 10. punktu Komisija ar Komisijas Īstenošanas lēmumu (ES) 2018/1522[24] ir noteikusi *NAPCP* formātu; lēmumā ir noteikts obligātais un izvēles saturs, kura pamatā ir direktīvas 6. pants un tās III pielikuma 1. daļa. Būtiska obligātā satura sastāvdaļa ir papildu RPP, ko dalībvalstis ir izraudzījušās pieņemt, lai panāktu lielāku emisiju samazinājumu. Šie papildu RPP ir jāpaziņo, izmantojot Eiropas Vides aģentūras (EVA) izstrādāto RPP tīmekļa rīku "EVA RPP rīks" [*EEA-PaM Tool*]. Komisija saskaņā ar direktīvas 6. panta 9. punktu ir sagatavojusi arī *NAPCP* izstrādes vadlīnijas[25]. Šīs vadlīnijas palīdz dalībvalstīm izstrādāt *NAPCP*, lai tas atbilstu noteiktajam formātam un direktīvas prasībām. Pirmā *NAPCP* bija jāizstrādā līdz 2019. gada 1. aprīlim. *NAPCP* ir jāatjaunina vismaz reizi četros gados vai agrāk, ja tas nepieciešams jaunu datu dēļ.

Galīgo *NAPCP* Komisijai laikus iesniedza astoņas dalībvalstis[26]. Sešpadsmit dalībvalstis[27] galīgo *NAPCP* iesniedza līdz 2020. gada maijam[28], savukārt divas dalībvalstis[29] līdz minētajam laikam iesniedza vien *NAPCP* projektu. Divas dalībvalstis[30] vēl nav iesniegušas ne galīgo *NAPCP*, ne *NAPCP* projektu. Šā gada februārī Komisija pret trim dalībvalstīm[31], kuras uz to brīdi joprojām nebija iesniegušas nekādu *NAPCP*, ierosināja pārkāpuma procedūru; viena no valstīm pēc tam iesniedza *NAPCP* martā[32]. Dalībvalstis kavējumus bieži skaidroja ar ilgām apspriešanās procedūrām un ar vajadzību *NAPCP* saskaņot ar nacionālo enerģētikas un klimata plānu, kas saskaņā ar Regulu (ES) 2018/1999[33] par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību bija jāsagatavo līdz 2019. gada 31. decembrim.

[24] Komisijas Īstenošanas lēmums (ES) 2018/1522 (2018. gada 11. oktobris), ar ko nosaka vienotu formātu valstu gaisa piesārņojuma ierobežošanas programmām atbilstīgi Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai (ES) 2016/2284 par dažu gaisu piesārņojošo vielu valstu emisiju samazināšanu (OV L 256, 12.10.2018., 87. lpp.).

[25] Komisijas paziņojums "Vadlīnijas gaisa piesārņojuma ierobežošanai paredzētu valsts programmu sagatavošanai saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (ES) 2016/2284 par dažu gaisu piesārņojošo vielu valstu emisiju samazināšanu" (OV C 77, 1.3.2019., 1. lpp.).

[26] Beļģija, Dānija, Igaunija, Nīderlande, Portugāle, Somija, Zviedrija, Apvienotā Karaliste.

[27] Bulgārija, Čehija, Vācija, Īrija, Spānija, Francija, Horvātija, Kipra, Latvija, Lietuva, Ungārija, Malta, Austrija, Polija, Slovēnija, Slovākija.

[28] Pēdējais termiņš iekļaušanai šajā ziņojumā.

[29] Itālija, Luksemburga.

[30] Grieķija, Rumānija.

[31] Grieķija, Malta, Rumānija.

[32] Malta.

[33] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2018/1999 (2018. gada 11. decembris) par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 663/2009 un (EK) Nr. 715/2009, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 94/22/EK, 98/70/EK, 2009/31/EK, 2009/73/EK, 2010/31/ES, 2012/27/ES un 2013/30/ES, Padomes Direktīvas 2009/119/EK un (ES) 2015/652 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 525/2013 (OV L 328, 21.12.2018., 1. lpp.).

Attiecībā uz Komisijai līdz 2020. gada maijam iesniegtajām galīgajām *NAPCP* jānorāda, ka vienoto *NAPCP* formātu bija izmantojušas trīspadsmit dalībvalstis[34], daļēji – deviņas dalībvalstis[35], bet divas dalībvalstis[36] to nebija izmantojušas.

Direktīvas (ES) 2016/2284 6. panta 5. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm saskaņā ar Direktīvu 2003/35/EK[37] par *NAPCP* projektu bija jāapspriežas ar sabiedrību. Savā galīgajā *NAPCP* saiti uz sabiedrisko apspriešanu norādīja deviņpadsmit dalībvalstis[38], bet piecas dalībvalstis[39] to nenorādīja.

Attiecībā uz *NAPCP* obligātā satura ziņošanu jānorāda, ka vairumā analizēto dokumentu obligātais saturs bija sniegts pilnībā vai arī bija vien salīdzinoši nenozīmīgi iztrūkumi[40], bet kopumā trūkst sīkāku ziņu par papildu rīcībpolitikām un pasākumiem, un tas apgrūtina padziļinātas analīzes veikšanu. Iztrūkumi un nepietiekami sīkākas ziņas parasti tika konstatēti gadījumos, kad dalībvalstis nebija izmantojušas vienoto formātu vai nebija ziņošanai izmantojušas augstāk minēto EVA RPP rīku. Neobligātā satura daļā vairums dalībvalstu sniedza tikai nedaudz informācijas (sīkāk sk. 4. iedaļā).

3.2. Ziņoto papildu rīcībpolitiku un pasākumu analīze

Dalībvalstīm, kas neprognozē, ka emisiju samazināšanas saistības spēs izpildīt ar esošajām rīcībpolitikām, savā *NAPCP* ir jānorāda papildu rīcībpolitikas un pasākumi, ko tās ir apsvērušas pieņemšanai, un rīcībpolitikas un pasākumi, kas reāli izraudzīti saistību izpildei. Ziņošanai bija jāizmanto EVA RPP rīks.

Dalībvalstu sniegtās ziņas šajā aspektā atšķīrās pa dalībvalstīm un pa RPP gan apmēra, gan detalizācijas ziņā[41]. Tomēr var saskatīt turpmāk izklāstītās vispārējās tendences[42].

- RPP, kas izraudzīti pieņemšanai un norādīti *NAPCP*, koncentrējas uz galvenajiem piesārņotājiem katrā sektorā, uz kuru RPP attiecas. Liels skaits RPP ziņoti lauksaimniecībā (attiecībā uz NH_3), autotransporta nozarē un komercsektorā, institucionālajā un mājsaimniecību sektorā ($PM_{2,5}$ un NO_x), kā arī enerģijas ražošanas un sadales sektorā ($PM_{2,5}$, SO_2 un NO_x). Visvairāk RPP

[34] Beļģija, Bulgārija, Francija, Horvātija, Kipra, Somija, Latvija, Lietuva, Ungārija, Nīderlande, Polija, Portugāle, Apvienotā Karaliste.
[35] Dānija, Vācija, Spānija, Īrija, Malta, Austrija, Slovēnija, Slovākija, Zviedrija.
[36] Čehija, Igaunija.
[37] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2003/35/EK (2003. gada 26. maijs), ar ko paredz sabiedrības līdzdalību dažu ar vidi saistītu plānu un programmu izstrādē (OV L 156, 25.6.2003., 17. lpp.).
[38] Beļģija, Bulgārija, Dānija, Vācija, Igaunija, Īrija, Spānija, Francija, Horvātija, Latvija, Lietuva, Ungārija, Malta, Nīderlande, Austrija, Polija, Somija, Zviedrija, Apvienotā Karaliste.
[39] Čehija, Kipra, Portugāle, Slovēnija, Slovākija.
[40] Beļģija, Dānija, Vācija, Igaunija, Īrija, Spānija, Horvātija, Kipra, Latvija, Lietuva, Ungārija, Malta, Nīderlande, Austrija, Polija, Slovēnija, Slovākija, Somija, Zviedrija, Apvienotā Karaliste.
[41] Latvija, Malta un Slovākija RPP analīzē nav aplūkotas, jo galīgo *NAPCP* iesniedza novēloti.
[42] Plašāka informācija ir pieejama: https://ec.europa.eu/environment/air/reduction/NAPCP.htm.

koncentrējas uz NO_x un $PM_{2,5}$. Tomēr jāpatur prātā, ka RPP skaits nenozīmē lineāru emisiju samazināšanas iedarbīguma pieaugumu.

- RPP ir gan ļoti specifiski (piemēram, ierobežo konkrētas rūpnīcas darbību), gan ļoti vispārīgi (piemēram, veicina energoefektivitāti vai transporta stratēģijas), un šie vispārīgie RPP noved pie lielākas nenoteiktības prognozētajos emisiju samazinājumos.
- Skaitliski emisiju samazinājumi ir norādīti vien dažām RPP (atkarībā no nozares, bet vienmēr mazāk nekā pusei no visām RPP); tas vieš neziņu par pasākumu ticamību un to, kādā apmērā RPP var veicināt valstu emisiju samazināšanas saistību izpildi. Tāpat *NAPCP* nav sniegta pietiekama informācija, kas ļautu gaidītos samazinājumus salīdzināt pa dalībvalstīm (un palīdzētu validēt aplēses). Ja ir norādīti skaitliski emisiju samazinājumi, bieži vien šie skaitļi laika gaitā pieaug; tas, visdrīzāk, nozīmē, ka pasākumi tiek ieviesti pakāpeniski.
- Dažos sektoros (piemēram, transports, enerģijas patēriņš) apmēram puse no ziņotajām RPP faktiski ir saistītas ar esošiem pasākumiem (vai vismaz jau pieņemtiem pasākumiem), kuru ziņotais pieņemšanas datums ir robežās no 2004. gada līdz 2019. gadam. Vairākas RPP ir saistītas ar esošiem ES tiesību aktiem (piemēram, labāko pieejamo tehnisko paņēmienu īstenošana saskaņā ar Rūpniecisko emisiju direktīvu[43]), un tādējādi šādas RPP drīzāk attiecināmas uz scenāriju "ar pasākumiem" nekā uz scenāriju "ar papildpasākumiem". Skaidrāks esošo un jauno RPP nošķīrums ļautu labāk novērtēt faktisko vajadzību pēc jaunām RPP un to, kāda ir to pievienotā vērtība.
- Lauksaimniecības nozarē RPP atspoguļo direktīvas III pielikuma 2. daļā aprakstītos pasākumus (tikai viena dalībvalsts ir norādījusi III pielikuma sarakstā neminētu RPP), un kopumā emisiju samazinājumu prognozes dalībvalstīs ir saskanīgas. Lauksaimniecība ir lielākā amonjaka emitētāja, un ne velti RPP šajā nozarē vēršas pret šo piesārņotāju; tomēr bieži vien tie nav pietiekami, lai nodrošinātu emisiju samazināšanas saistību izpildi. Dažas lauksaimniecības nozares RPP kā amonjaka emisiju samazināšanas blakus ieguvumu paredz $PM_{2,5}$ emisiju samazinājumus.

Kopumā *NAPCP* nav sniegta pietiekama informācija, kas ļautu ar pārliecību apstiprināt šo RPP ticamību; jo īpaši trūkst informācijas par RPP prognozēto ieviešanu, to īstenošanas grafiku un paredzamo emisiju samazinājumu līmeni. Turklāt aptuveni trešdaļai analizēto dalībvalstu ir konstatētas dažas būtiskas nesakritības starp prognozēm, kas ziņotas saskaņā ar direktīvas 10. panta 2. punktu, un prognozēm, kas izmantotas *NAPCP*. Tas raisa jautājumu, vai *NAPCP* ierosinātie pasākumi ir atbilstoši.

[43] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2010/75/ES (2010. gada 24. novembris) par rūpnieciskajām emisijām (OV L 334, 17.12.2010., 17. lpp.).

3.3. *NAPCP* saikne ar nacionālajiem enerģētikas un klimata plāniem (*NECP*)[44]

Starp rīcībpolitikām gaisa un klimata/enerģētikas jomā ir daudz saikņu, jo siltumnīcefekta gāzu un gaisa piesārņotāju emisijas bieži vien emitē vieni un tie paši avoti. Tāpēc daudzos gadījumos viens pasākums (piemēram, aktīvu transporta veidu attīstīšana, labāka ēku siltumizolācija ar mērķi mazināt enerģijas patēriņu) var palīdzēt sasniegt mērķus gan gaisa, gan klimata jomā. Tomēr dažos gadījumos vienā jomā var nākties piekāpties par labu otrai (kā piemēru var minēt bioenerģijas izmantošanu mājokļu apsildei). Gaisa un enerģētikas/klimata jomas tiesību aktos ir savstarpējas atsauces un prasība starp *NAPCP* un *NECP* izveidot saiknes[45]. Komisijas vadlīnijās par *NAPCP* izstrādi dalībvalstis ir īpaši aicinātas *NAPCP* izstrādē apsvērt klimata un enerģētikas jomas saistību sakarā plānotās rīcībpolitikas un pasākumus.

Ir skaidrs, ka juridisko termiņu secība bija tāda, ka laikus iesniegtajās *NAPCP* varēja atsaukties tikai uz *NECP* projektu, nevis galīgo redakciju. No otras puses, saiknēm starp gaisa un klimata/enerģētikas jomu vajadzētu atspoguļoties *NECP* galīgajā redakcijā, jo 26 dalībvalstis[46] 2019. gada jūnijā Enerģētikas savienības pārvaldības regulas sakarā no Komisijas saņēma ieteikumu *NECP* projektā uzlabot novērtējumu par ietekmi uz gaisa kvalitāti.

Šā ziņojuma vajadzībām analizētajās *NAPCP* ir atsauces uz klimata un enerģētikas rīcībpolitikām, taču sniegtās ziņas ir skopas un nav skaidrs, kādā apmērā atsaukšanās ir palīdzējusi starp abām rīcībpolitikas jomām maksimizēt sinerģiju un mazināt gadījumus, kad vajadzīgi kompromisi. Arī starp pašām *NAPCP* šajā ziņā ir diezgan lielas atšķirības. Dažās klimata un enerģētikas pasākumu ietekme uz gaisa piesārņojumu ir atspoguļota vai pat izteikta skaitliski un otrādi – ir novērtēta gaisa piesārņojuma pasākumu ietekme uz siltumnīcefekta gāzu emisijām. Citās programmās klimata un enerģētikas pasākumi ir iekļauti *NAPCP* uzskaitīto pasākumu sarakstā. Visbeidzot, vēl citās abu rīcībpolitikas jomu modelēšanai izmantota kopīga datu kopa.

NAPCP analīze liecina, ka jebkurā gadījumā saiknes starp tīra gaisa un klimata un enerģētikas rīcībpolitikām vēl ir iespējas uzlabot un ka starp abām plānošanas darbībām ir vajadzīga tālāka integrācija, lai palielinātu pamatā esošo rīcībpolitiku iedarbīgumu. Komisija centīsies panākt lielāku integrāciju nākotnē atbilstoši Eiropas zaļā kursa mērķiem.

---

[44] Saskaņā ar Regulas (ES) 2018/1999 3. pantu dalībvalstīm bija pienākums Komisijai līdz 2019. gada 31. decembrim paziņot nacionālos enerģētikas un klimata plānus.

[45] Sk. Direktīvas (ES) 2016/2284 1. pantu (sinerģija), III pielikuma 1. daļu (prioritāšu saskanība), IV pielikuma 2. daļu (prognožu saskanība). Sk. arī Regulas (ES) 2018/1999 I pielikuma A iedaļas 5. punkta 1) apakšpunkta i) punktu, kurā prasīts ziņot par plānoto rīcībpolitiku un pasākumu prognozēto ietekmi uz gaisa piesārņotāju emisijām, ko reglamentē Direktīva (ES) 2018/2284.

[46] Visas dalībvalstis, izņemot Spāniju un Franciju, sk. https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-strategy/national-energy-climate-plans_en.

3.4. Emisiju samazināšanas saistību neizpildes risks

Papildus emisiju samazināšanas saistību prognozētās izpildes (par ko dalībvalstis ziņoja saskaņā ar direktīvas 10. panta 2. punktu) analīzei Komisija vērtēja arī emisiju samazināšanas saistību neizpildes risku, un šim novērtējumam par pamatu izmantoja analīzi, kurā analizēta prognožu kvalitāte, to *NAPCP* norādīto RPP ticamība, kuri izvēlēti pieņemšanai, un prognozētā atbilstības rezerve[47]. Šajā novērtējumā tika secināts, ka attiecībā uz 2020.–2029. gada emisiju samazināšanas saistībām no divdesmit analizētajām dalībvalstīm[48] augsts amonjaka emisiju samazināšanas saistību neizpildes risks pastāv četrpadsmit dalībvalstīs[49] (sk. 3. pielikumu).

Kas attiecas uz saistībām periodam no 2030. gada, kopaina vieš vēl lielākas bažas, jo vairāk nekā puse analizēto dalībvalstu attiecībā uz visiem Direktīvā (ES) 2016/2284 noteiktajiem piesārņotājiem, izņemot SO_2, uzrāda augstu emisiju samazināšanas saistību neizpildes risku. Tāpēc, lai mazinātu šo risku, šajās dalībvalstīs papildus *NAPCP* norādītājiem pasākumiem būtu jāievieš vēl citi pasākumi. Cita starpā tas varētu nozīmēt, ka pieņemšanai jāizraugās vēl citi RPP, jāpārveido pieņemšanai jau izraudzītie RPP, jāievieš RPP īstenošanas atbalsta pasākumi un jāatlasa rādītāji, kas ļautu labāk monitorēt īstenošanas gaitu. Dalībvalstīm šie papildpasākumi būs jādokumentē atjauninātā *NAPCP*, kā noteikts direktīvas 6. panta 4. punktā.

[47] Pilnu novērtējumu sk. https://ec.europa.eu/environment/air/reduction/NAPCP.htm.

[48] Neizpildes risku analīzei šajā ziņojumā savu*NAPCP* un prognozes laikus iesniedza tikai 20 dalībvalstis: Beļģija, Bulgārija, Čehija, Dānija, Vācija, Igaunija, Spānija, Horvātija, Kipra, Īrija, Francija, Lietuva, Nīderlande, Austrija, Polija, Portugāle, Slovēnija, Somija, Zviedrija, Apvienotā Karaliste.

[49] Bulgārija, Čehija, Dānija, Vācija, Igaunija, Īrija, Francija, Nīderlande, Austrija, Polija, Portugāle, Somija, Zviedrija, Apvienotā Karaliste.

4. Prognozēto emisiju samazinājumu ietekmes analīze

4.1. Ietekme uz gaisa kvalitāti

Piesārņotāju emisiju samazinājumi noved pie samazinātas piesārņotāju koncentrācijas, un tas savukārt nozīmē labāku gaisa kvalitāti. No sešpadsmit *NAPCP*, kas bija iesniegtas laikus, lai varētu veikt šajā sadaļā aprakstīto analīzi, neobligāto prasību ziņot informāciju par papildu rīcībpolitiku un pasākumu prognozēto ietekmi uz gaisa kvalitāti izpildīja desmit dalībvalstis (uzskaitītas tālāk tekstā). Šī informācija tika ziņota dažādos veidos: dažas dalībvalstis sniedza ietekmes kvalitatīvo aprakstu[50], bet citas veica nākotnes koncentrāciju detalizētu modelēšanu[51] un sniedza prognozes par atbilstību gaisa kvalitātes robežvērtībām[52]. Dalībvalstis, kuras modelēja gaisa kvalitātes izmaiņas nākotnē, savā *NAPCP* bieži iekļāva karti, kurā attēlotas gaisa piesārņotāju koncentrācijas nākotnē. Lai palielinātu sinerģiju starp Direktīvu (ES) 2016/2284 un gaisa kvalitātes direktīvām, šāda veida analīzi būtu lietderīgi veikt arī citās dalībvalstīs. Šāda integratīva analīze ļautu izraudzīties tādus emisiju samazināšanas pasākumus, kas uzlabotu gaisa piesārņotāju koncentrācijas līmeni vietējā mērogā. Sagaidāms, ka lielākie ieguvumi būs no pasākumiem transporta un mājokļu apsildes sektorā, jo tie tiks realizēti urbānās teritorijās, kur to iedarbību izjutīs lielāks skaits iedzīvotāju. Kopumā visas dalībvalstis norādīja, ka, izraugoties RPP pieņemšanai, tika ņemta vērā ietekme uz gaisa kvalitāti, taču nevienas RPP mērķis nebija primāri sasniegt gaisa kvalitātes mērķus.

4.2. Ietekme uz ekosistēmām

Gaisa piesārņojums ne tikai ietekmē cilvēka veselību, bet izraisa arī paskābināšanos, eitrofikāciju un piezemes ozona veidošanos, un visi šie procesi nelabvēlīgi ietekmē ekosistēmas (saldūdens vai sauszemes ekosistēmas, daļēji dabiskās, kā arī lauksaimniecības ekosistēmas) un bioloģisko daudzveidību. Direktīvas 9. pantā un 10. panta 4. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm no 2019. gada 1. jūlija reizi četros gados ir jāziņo par ietekmi uz šīm ekosistēmām, un tas jādara, par pamatu izmantojot reprezentatīvu monitoringa punktu tīklu, kuru vajadzēja izveidot līdz 2018. gada 1. jūlijam un par kuru arī ik pēc četriem gadiem jāsniedz atjauninātas ziņas. Šos abus ziņošanas pienākumus ir izpildījušas visas dalībvalstis. Sniegtās ziņas veido sākotnējo bāzi, kas kalpos par atskaites punktu, ar kuru salīdzināt saskaņā ar direktīvu ziņotos nākotnes ekosistēmu datus. Tas ļaus nākotnē novērtēt direktīvas rezultativitāti vides aizsardzības jomā ilgākā periodā.

[50] Dānija, Horvātija, Lietuva, Austrija, Slovēnija.
[51] Beļģija, Vācija, Igaunija, Spānija, Polija.
[52] Spānija, Lietuva.

Lai dalībvalstīm atvieglotu ziņošanu par ietekmi uz ekosistēmām un izrietošo analīzi, Eiropas Komisija ir publicējusi Komisijas paziņojumu[53] un neobligātu ziņošanas veidni, ko papildina norādījumu dokuments[54]. Standartizēto ziņošanas veidni vismaz attiecībā uz daļu no 2019. gadā ziņotajiem datiem bija izmantojušas visas dalībvalstis. Direktīvas V pielikumā ir arī uzskaitīti fakultatīvi rādītāji, ko var monitorēt. Dalībvalstis tos ziņoja galvenokārt attiecībā uz upju un ezeru ekosistēmu.

Kopumā Komisijas novērtējums liecina, ka pašreizējais monitoringa punktu tīkls un ziņotie dati vēl nav pietiekami reprezentatīvi un pienācīgi, lai monitorētu gaisa piesārņojuma ietekmi uz Eiropas ekosistēmām. Lietderīgas informācijas ieguvei ir svarīgi, lai monitoringa punktu tīkls un ziņotie dati būtu tādi, kas reprezentē visas ekosistēmas ES teritorijā. 2018. gadā ziņoto monitoringa punktu analīze liecina, ka tie ne vienmēr ir reprezentatīvi. Dažas ekosistēmas, kas pret gaisa piesārņojumu ir īpaši jutīgas (virsāji, purvi un pret paskābināšanos jutīgi zālāji), nav pietiekami reprezentētas pat tajās dalībvalstīs, kurās šīs ekosistēmas ir plaši izplatītas. 2019. gadā ziņotie dati minēto analīzi apstiprina, jo ir redzams, ka monitoringa intensitāte dažādu veidu ekosistēmām ir atšķirīga, un tas vēlreiz apliecina, ka ekosistēmas, kas pret gaisa piesārņojumu ir īpaši jutīgas, ir nepietiekami reprezentētas. Tomēr vairumā dalībvalstu monitorings tiek veikts punktos, kas atrodas gan zema, gan augsta sēra un slāpekļa nosēdumu līmeņa apgabalos, un dažādām noslodzēm ir novēroti atšķirīgi ekspozīcijas līmeņi, un tas palīdz uzlabot ziņoto datu reprezentativitāti.

Direktīvas mērķis ir ierobežot ekosistēmas monitoringa prasību uzlikto administratīvo slogu, tāpēc tā mudina izmantot tos pašus punktus un/vai datus, ko izmanto ziņošanai citu ES vai starptautisku saistību sakarā. Šo iespēju dalībvalstis daudzos gadījumos ir izmantojušas[55].

Pirmie 2019. gadā saskaņā ar Direktīvu (ES) 2016/2284 ziņotie ekosistēmu dati tiks izmantoti par atskaites punktu, attiecībā pret kuru varēs vērtēt ietekmi nākotnē, ar nosacījumu, ka laika gaitā tiks konsekventi izmantoti ziņotie monitoringa punkti un rādītāji un ka monitorings būs pietiekami regulārs. Direktīvā paredzētais ekosistēmu ietekmējuma monitorings būs noderīgs arī tam, lai iegūtu Biodaudzveidības stratēģijai 2030. gadam un turpmākam periodam vajadzīgo informāciju.

[53] Komisijas paziņojums par ekosistēmu monitoringu saskaņā ar 9. pantu un V pielikumu Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā (ES) 2016/2284 par dažu gaisu piesārņojošo vielu valstu emisiju samazināšanu (*NEC* direktīva) (OV C 92, 11.3.2019.).
[54] https://ec.europa.eu/environment/air/reduction/ecosysmonitoring.htm.
[55] Citi tīkli, ko dalībvalstis visbiežāk izmantojušas Direktīvā (ES) 2016/2284 paredzētajai ziņošanai par ietekmi uz ekosistēmām, ir saistīti ar Dzīvotņu direktīvu, Ūdens pamatdirektīvu un starptautiskajām sadarbības programmām Konvencijā par gaisa piesārņojumu satvarā.

Lai arī *NAPCP* veidnē ir noteikts, ka dalībvalstīm būtu jāziņo (kā neobligāts saturs) par prognozēto ietekmi uz vidi scenārijā "ar papildpasākumiem", nevienā no 2019. gadā iesniegtajām *NAPCP* par to nav ziņots. Dalībvalstis, visticamāk, par šo ietekmi ziņos savā nākamajā *NAPCP*, par pamatu izmantojot informāciju, kas ievākta direktīvas 9. panta saistību sakarā.

4.3. Izmaksas un priekšrocības, ko rada gaisa piesārņotāju emisiju samazinājums

Informācija par izmaksām un priekšrocībām, ko radīs rīcībpolitikas un pasākumi, kurus dalībvalstis izraudzījušās pieņemšanai, ir *NAPCP* veidnes neobligātais saturs. No sešpadsmit *NAPCP*, ko šajā ziņā analizēja šā ziņojuma vajadzībām, šāda informācija bija sniegta tikai piecās[56]. Pat šajās *NAPCP* izmaksas bija norādītas tikai dažām RPP, tikpat kā (vai vispār) nesniedzot ziņas par pasākumu apmēru un tvērumu. Nebija informācijas par to, uz kādu periodu izmaksu aplēses attiecas. Šīs ļoti skopās ziņas par ierosināto pasākumu izmaksām rada pamatu šaubām par to, cik lielā mērā ir nodrošināts finansējums šo pasākumu īstenošanai. Lai arī izmaksu aplēses lielākoties ir atkarīgas no nacionālajiem apstākļiem, tās būtu noderīgas ziņas dažādu pasākumu relatīvā iedarbīguma analīzei, un tas savukārt ļautu izdarīt informētu izvēli par nākotnes rīcībpolitikām konkrētajā dalībvalstī vai citās dalībvalstīs (mācīšanās no citu valstu pieredzes).

Nevienā *NAPCP* nav aplēšu par ierosināto pasākumu sniegtajiem ieguvumiem naudas izteiksmē. Tas ir tāpēc, ka emisijas gaisā un pasākumu ietekme uz gaisa kvalitāti ne vienmēr ir skaitliski noteikti, un tas apgrūtina vērtējumu pēdējos posmos.

Tie gaidīts, ka nākamajā *NAPCP* ziņojumā dalībvalstis sniegs vairāk informācijas par gaisa piesārņotāju emisiju samazināšanas pasākumu izmaksām un priekšrocībām, jo tas ir viens no galvenajiem elementiem, no kā mācīties nākotnes pasākumu izstrādē. Līdz nākamajai ziņošanai šo aspektu analizēs nākamajā gaidāmajā tīra gaisa perspektīvas ziņojumā, izmantojot modelēšanas metodiku.

5. Citi Direktīvas (ES) 2016/2284 īstenošanas aspekti

5.1. ES darbības, kas atbalsta direktīvas īstenošanu

Saskaņā ar Direktīvas (ES) 2016/2284 12. pantu Komisijai ir pienākums regulāri sasaukt Eiropas Tīra gaisa forumu, kas sekmē gaisa kvalitātei veltīto ES tiesību aktu un rīcībpolitiku koordinētu īstenošanu. Komisija sadarbībā ar attiecīgajām dalībvalstīm līdz šim ir noorganizējusi divus Eiropas Tīra gaisa forumus. Pirmais

[56] Dānija, Igaunija, Horvātija, Kipra un Zviedrija.

notika Parīzē 2017. gada 16.–17. novembrī, bet otrais — Bratislavā 2019. gada 28.–29. novembrī[57]. Abi notikumi raisīja plašu interesi no ieinteresētajām personām, un to vidū bija gan valdības un industrijas pārstāvji, gan nevalstiskās organizācijas un iedzīvotāji. 2017. gada Tīra gaisa forumā galvenā uzmanība bija pievērsta jautājumiem par gaisa kvalitāti pilsētās, lauksaimniecības nozares radīto gaisa piesārņojumu, kā arī uzņēmējdarbības iespējām tīra gaisa jomā. 2019. gada Tīra gaisa forumā tika turpinātas diskusijas par lauksaimniecības ietekmi uz gaisa piesārņojumu un papildus uzsvars tika likts uz tīru gaisu un veselību, mājokļu apsildi, kā arī tīra gaisa pasākumu finansēšanas iespējām.

Komisija turpina dalībvalstīm sniegt atbalstu Direktīvas (ES) 2016/2284 īstenošanā, un tas tiek darīts ar dažādiem līdzekļiem, piemēram, ar dialogiem par tīru gaisu, spēju veidošanu un gaisa kvalitātes ekspertu grupas palīdzību. Dialogi par tīru gaisu ir divpusējas sanāksmes, kurās piedalās Komisija un dalībvalsts un kuru mērķis ir savest kopā dažādus aktorus un nozaru pārstāvjus nolūkā veicināt darbības, kas uzlabos gaisa kvalitāti un mazinās gaisa piesārņojumu. Dialogi koncentrējas uz apstākļiem un vajadzībām konkrētajā dalībvalstī, veicina paraugpraksi un sniedz informāciju par finansēšanas iespējām. 2017.–2019. gadā dialogi tika risināti ar septiņām valstīm, proti, ar Īriju, Luksemburgu, Ungāriju, Slovākiju, Spāniju, Čehiju un Itāliju.

Lai dalībvalstīm palīdzētu uzlabot spēju sagatavot uzticamas gaisa piesārņotāju emisiju prognozes, Komisija 2018. gadā sāka spēju veidošanas projektu, kurā piedalījās desmit dalībvalstis. Viens no projekta rezultātiem bija visām dalībvalstīm pieejama prognožu sagatavošanas norādījumu dokumenta izstrāde. Turklāt kopš 2014. gada datus un informāciju par gaisa kvalitāti un tās izmaiņām valstu un Eiropas līmenī nepārtraukti piegādā Zemes novērošanas programma *Copernicus*, kuras galvenā funkcija ir atmosfēras monitorings (*CAMS*).

5.2. Savienības līdzekļu apguve Direktīvas (ES) 2016/2284 mērķu atbalstam

Direktīvas 7. pantā noteikts, ka Komisija nolūkā atbalstīt direktīvas mērķu sasniegšanu "cenšas atvieglot [dalībvalstu] piekļuvi esošajiem Savienības līdzekļiem". Direktīvas 11. panta 1. punkta c) apakšpunktā noteikts, ka Komisijai par līdzekļu apguvi ir jāziņo.

Gadu gaitā dalībvalstīm gaisa kvalitātes uzlabošanai ir bijusi piekļuve ES finansējumam dažādās finansēšanas programmās, un dalībvalstis šajā laikā to arī ir sekmīgi izmantojušas. Ar šo finansējumu tīra gaisa projekti tiek vai nu atbalstīti tieši, vai arī tīra gaisa mērķi tiek sekmīgi iekļauti citās investīcijās (piemēram, infrastruktūrā, lauku un reģionu attīstībā). Lai monitorētu, kā dalībvalstīm sokas ar

[57] https://ec.europa.eu/environment/air/clean_air/forum.htm.

ES līdzekļu apguvi, Komisija ir izstrādājusi metodiku, kā novērtēt, kādā apmērā katra finansējuma plūsma palīdz sasniegt tīra gaisa mērķus. Šis monitorings dalībvalstīm palīdzēs arī tīra gaisa rīcībpolitiku īstenošanā.

Šī metodika ir sniegta šā ziņojuma 4. pielikumā; turpat norādītas arī ES līdzekļi, kas provizoriski atvēlēti tīra gaisa mērķu sasniegšanas atbalstam. Komisija savā budžeta projektā katru gadu ziņos par tīra gaisa mērķiem piešķirto finansējumu, sniedzot ziņas par katru relevanto finansēšanas programmu.

5.3. Turpmākie pasākumi saistībā ar Komisijas deklarāciju par metānu

Lai arī kopējās ES metāna emisijas laikā no 2005. gada līdz 2017. gadam ir sarukušas par 17 % (vienādi ar siltumnīcefekta gāzēm kopumā), metāna emisijas no lauksaimniecības nozares šajā pašā periodā ir samazinājušās par 1,6 % (kā rezultātā lauksaimniecības radīto emisiju īpatsvars ir pieaudzis)[58].

Ņemot vērā, ka gan tīra gaisa (metāns ir nozīmīgs ozona prekursors), gan klimata ziņā ir steidzami jāvēršas pret metāna emisijām, Komisija savā Direktīvas (ES) 2016/2284 priekšlikumā iekļāva metāna emisiju samazināšanas saistības. Tomēr Eiropas Parlaments un Padome direktīvas pieņemšanas procesā atsauci uz metānu nolēma svītrot, kas nozīmē, ka direktīva šo piesārņotāju neregulē. Komisija pēc tam izdeva deklarāciju, ko publicēja pēc direktīvas. Deklarācijas teksts ir šāds:

"Komisija uzskata: gaisa kvalitātes aspektā, lai mazinātu ozona koncentrāciju ES un veicinātu metāna emisiju samazināšanu pasaules mērogā, ir jēga neatteikties no dalībvalstu metāna emisiju dinamikas iekļaušanas pārskatīšanas darba kārtībā. Komisija apstiprina, ka (..) tā ir iecerējusi turpināt vērtēt, kāda ir metāna emisiju ietekme uz NEC *direktīvas (..) mērķu sasniegšanu, un apsvērs šādu emisiju samazināšanai vajadzīgos pasākumus un vajadzības gadījumā iesniegs attiecīgus tiesību aktu priekšlikumus."*

Komisija šo turpmāko novērtējumu ir veikusi[59].

Paziņojumā par stratēģisku Eiropas ilgtermiņa redzējumu par pārticīgu, modernu, konkurētspējīgu un klimatneitrālu ekonomiku līdz 2050. gadam ir novērtēti varianti, kā Eiropas Savienībā vēl vairāk samazināt metāna emisijas visās nozarēs[60].

[58] Avots: EVA (https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer).

[59] Ir publicēts pētījums par metāna emisiju saikni ar ozona koncentrāciju https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/global-trends-methane-emissions-and-their-impacts-ozone-concentrations un ir vēl divi pētījumi (no kuriem viens vēl nav pabeigts) par potenciālu nākotnē samazināt metāna emisijas enerģētikas nozarē un par to, kā biometāna un ūdeņraža izmantošana ietekmē gāzes infrastruktūru.

[60] Komisijas paziņojums "Tīru planētu — visiem! Stratēģisks Eiropas ilgtermiņa redzējums par pārticīgu, modernu, konkurētspējīgu un klimatneitrālu ekonomiku" (COM(2018) 773 final).

Tā pamatā esošā padziļinātā analīze liecina, ka joprojām ir potenciāls vēl vairāk samazināt metāna emisijas visās attiecīgajās nozarēs — lauksaimniecībā, atkritumu un notekūdeņu apsaimniekošanā, kā arī enerģētikā.[61]

Komisija joprojām uzskata, ka metāna emisijas būtu jāpārskata, lai ierobežotu to ietekmi uz ozona koncentrāciju ES un lai mazinātu metāna emisijas starptautiskā līmenī, un ir jāpanāk, ka ES kļūst par līderi tādu sinerģiju attīstīšanā, kas palīdz apkarot gan cīņu pret klimata pārmaiņām, gan gaisa piesārņojumu. Balstoties uz pēdējos gados veikto analīzi, kā arī saskaņā ar 2018. gada tīra gaisa perspektīvas ziņojumu minētā Komisijas deklarācija joprojām ir spēkā.

5.4. Saiknes ar starptautiskiem centieniem

Direktīva (ES) 2016/2284 ir cieši saistīta ar *UNECE* Konvenciju par gaisa pārrobežu piesārņojumu lielos attālumos (Konvencija par gaisa piesārņojumu) un tās protokoliem[62]. Iespēju robežās ir izpētīta sinerģija starp abiem šiem tiesiskajiem regulējumiem un ir nodrošināta sadarbība, jo īpaši attiecībā uz emisiju inventarizācijas pārskatu un prognožu ziņošanu. Ar EVA atbalstu ir izstrādāta un pastāvīgi tiek uzlabota kopīga inventarizācijas rokasgrāmata, kurā izklāstīta vienota metodika. Attiecībā uz 2020.–2029. gada periodam noteiktajām emisiju samazināšanas saistībām direktīva un Konvencijas par gaisa piesārņojumu grozītais Gēteborgas protokols, kas stājās spēkā 2019. gada 7. oktobrī, lielākoties sakrīt. Gēteborgas protokols Konvencijas par gaisa piesārņojumu satvarā, sākot no 2020. gada, tiks pārskatīts, un tā būs izdevība izvērtēt tālākas iespējas salāgot šos abus tiesiskos regulējumus, tostarp izstrādāt pieeju attiecībā uz, piemēram, metāna un melnā oglekļa emisijām.

6. Secinājumi

Ir svarīgi, lai Direktīvas (ES) 2016/2284 īstenošana jau no paša sākuma tiktu ievirzīta pareizā gultnē: tas nodrošinās gaisa piesārņotāju emisiju savlaicīgu samazināšanu, sekmīgi palīdzēs uzlabot cilvēka un ekosistēmu veselību un ļaus "tiekties uz nulles piesārņojumu ar mērķi panākt no toksikantiem brīvu vidi", kā paredzēts Komisijas paziņojumā par Eiropas zaļo kursu.

Vēl ir pāragri uz faktisko emisiju pamata izdarīt galīgus secinājumus par to, cik ilgs un kāds ceļš ir ejams, lai sasniegtu atbilstības mērķrādītājus, un kāda ir šā ceļa trajektorija, jo dati par 2020. gadu, kuri nepieciešami atbilstības pārbaudei, būs

[61] https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/docs/pages/com_2018_733_analysis_in_support_en_0.pdf (sk. jo īpaši 159.–174. lpp.).

[62] https://ec.europa.eu/environment/air/policy/index.htm.

pieejami vien 2022. gadā. Tomēr prognozēto emisiju dati un *NAPCP* analīze skaidri rāda, ka centieni ir jākāpina jau īstermiņā.

Tā kā *NAPCP* ir direktīvas pamatinstruments, ir ļoti svarīgi nodrošināt, ka šīs programmas tiek sagatavotas savlaicīgi, ka to pamatā ir kvalitatīvi dati un ka tās tiek atjauninātas, ja prognozēts, ka emisiju samazināšanas saistības netiks izpildītas, bet katrā ziņā tas jādara ne retāk kā reizi četros gados. Tāpēc dalībvalstīm ir jāturpina pētīt stingrāki papildu pasākumi, kuri nodrošinās lielākus un sekmīgākus gaisa piesārņotāju nacionālo emisiju samazinājumus. Šajā ziņā īpaši jāpiemin amonjaks. Kā jau uzsvērts 2018. gadā sagatavotajā pirmajā tīra gaisa perspektīvas ziņojumā, runājot par līdz šim panāktajiem vispārējiem uzlabojumiem, amonjaka emisijas ir izņēmums. Prasīto samazinājumu panākšanai ir vajadzīga aktīvāka lauksaimniecības nozares iesaiste. Komisija turpinās monitorēt un atbalstīt valstu centienus šajā ziņā, un tam izmantos gan finansiālus, gan nefinansiālus rīkus. Kas attiecas uz finansiāliem rīkiem, cita starpā tiks sekmēts maksimāls kopējas lauksaimniecības politikas līdzekļu izmantojums nākamajā plānošanas ciklā. Kas attiecas uz nefinansiāliem rīkiem, cita starpā tiks īstenotas spēju veidošanas darbības un veicināta lielāka sinerģija ar relevanto ES tiesību aktu īstenošanu, piemēram, ar Nitrātu direktīvas (Direktīva 91/676/EEK) un Rūpniecisko emisiju direktīvas (Direktīva 2010/75/ES) īstenošanu. Turklāt Rūpniecisko emisiju direktīvas pārskatīšanā uzmanība tiks pievērsta tam, kā vēl vairāk veicināt emisiju (tostarp amonjaka) samazinājumus.

Direktīvas (ES) 2016/2284 mērķu sasniegšanu būtiski veicinās Eiropas zaļā kursa pilnīgā īstenošana un lielāks atbalsts no Taisnīgas pārkārtošanās fonda un relevantajām Eiropas Savienības finansēšanas programmām jaunajā plānošanas ciklā. Daudzas Zaļā kursa iniciatīvas sniegs būtiskus blakus ieguvumus, kas ļaus šo direktīvu īstenot efektīvāk un ātrāk. Pirmkārt, tās ir vērienīgākas klimatiskās ieceres, kas rezultēsies augstākā energoefektivitātē, kā arī tālāka ar degšanu nesaistītu atjaunojamo energoresursu attīstīšana, kas samazinās kā gaisa piesārņotāju, tā siltumnīcefekta gāzu emisijas. Vienlaikus Direktīvas (ES) 2016/2284 īstenošana būs arī izšķirīgi svarīga, lai būtu sekmīga pāreja uz "nulles piesārņojumu ar mērķi panākt no toksikantiem brīvu vidi", uz ko aicināts Eiropas zaļā kursa paziņojums.

Papildus šim ziņojumam otrajā gaidāmajā tīra gaisa perspektīvas ziņojumā, kas tiks publicēts vēlāk 2020. gadā, tiks sniegtas plašākas ziņas par izmaksām, ieguvumiem, sinerģiju un kompromisiem, ko nes direktīvas īstenošanas pašreizējais un prognozētais līmenis, un tiks uzsvērta iespējamās vajadzības pēc tālākas rīcības valstu un ES mērogā.